

Ks. prof. dr hab. Janusz Bujak
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego

ul. Seminaryjna 2
75-817 Koszalin

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Rafała Jerzego Tomonia,

*Uniwersalna oryginalność wzoru Maryi w poświęceniu się Bogu w świetle nauczania
księdza biskupa Matthew'a Francisa Ustrzyckiego,*

**napisanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w
Warszawie i w Instytucie Maryjno-Kolbiańskim *Kolbianum* w Niepokalanowie
pod kierunkiem bp. prof. dra hab. Andrzeja F. Dziuby,
Niepokalanów 2022, s. 357**

1. Struktura i cele rozprawy doktorskiej

Praca składa się ze strony tytułowej (s. 1), spisu treści (s. 2-5), wykazu skrótów (s. 6-7), wstępu (s. 8-19), trzech rozdziałów (s. 20-297), zakończenia (s. 298-301) i bibliografii (s. 302-357).

We Wstępie Autor pracy wychodzi od problemu współczesnego człowieka, jakim jest odrzucenie Maryi jako Matki Zbawiciela co z kolei prowadzi do odrzucenia Boga jako Stwórcy i Zbawiciela i uleganie wpływom „cywilizacji śmierci” (s. 8). Na kolejnych stronach pracy jej Autor przedstawił życiorys biskupa Matthew'a Francisa Ustrzyckiego, który urodził się 25 marca 1932 w St. Catharines, Ontario, jednak jego rodzice pochodzili z Polski. Świecenia kapłańskie przyjął w roku 1959 w diecezji Hamilton, w której będzie pracował przez całe swoje życie. W latach 1962-1964, a zatem w czasie Soboru Watykańskiego II, studiuje w Rzymie prawo kanoniczne. Po powrocie ze studiów zostaje skierowany przez biskupa do pracy w duszpasterstwie i w kurii biskupiej. W roku 1985 został biskupem pomocniczym diecezji Hamilton. Jego mottem stały się słowa *Consecratus Domino per Mariam*, które wyrażają jego głęboką pobożność maryjną. W roku 2007 przeszedł on na emeryturę (s. 10-13).

Ks. Rafał Tomoń pisze, że głównym celem rozprawy doktorskiej jest ukazanie w oparciu o nauczanie biskupa Ustrzyckiego, osoby Niepokalanej jako wzoru „uniwersalnej drogi do świętości w Chrystusie”, świętości w życiu codziennym. Jest to szczególnie ważne w zlaicyzowanym społeczeństwie Kanady (s. 14). W osiągnięciu głównego celu pomóc mają cele szczegółowe. Pierwszym z nich jest wydobywanie z nauczania biskupa ostrzeżeń przed zagrożeniami, które mogą przeszkodzić w drodze do świętości i w trwaniu w Kościele katolickim (s. 14-15). Drugi cel, wskazany przez Autora, został wyrażony w sposób niezrozumiały. Trzeci, to oddanie się Bogu na wzór Maryi. Ten cel również został wyrażony niejasno. Następnie Doktorant wskazuje na nowatorski charakter tematu pracy, jako że dotychczas nikt nie podjął się przeprowadzenia „analizy nauczania kaznodziei z Guelph” (s. 16).

W pierwszym rozdziale zatytułowanym *Dziewica słuchająca i modląca się* (s. 20-106) Doktorant w oparciu o nauczanie biskupa Ustrzyckiego ukazuje Maryję jako wzór cnót teologicznych: wiary, nadziei i miłości, oraz cnót kardynalnych: roztropności, sprawiedliwości, męstwa i umiarkowania.

Rozdział drugi pt. *Niepokalane Poczęcie* (s. 107-194) dotyczy macierzyństwa Maryi i ewangelizacji w codzienności polegającej na Jej solidarności z potrzebującymi i poszukującymi Jej Syna.

Rozdział trzeci pt. *Udział Wniebowziętej Matki i Królowej w dziele Odkupienia* (s. 195-297) ukazuje egzystencjalny wymiar wiary i zawierzenia się Maryi w Kościele (s. 19).

2. Źródła i metoda pracy

Głównym źródłem są maszynopisy biskupa Ustrzyckiego, zawierające jego nauczanie „w formie kazań, homilii, przemówień, konferencji, refleksji, referatów” z lat 1985-2014 (s. 16).

Źródłami pomocniczymi wskazanymi przez Doktoranta są Pismo Święte, dokumenty Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza *Sacrosanctum Concilium*, *Lumen gentium*, *Dei Verbum*, *Gravissimum educationis* i *Christus Dominus* oraz Katechizm Kościoła Katolickiego. Do tekstów źródłowych Doktorant zalicza również mariologiczne nauczanie papieży: Piusa IX *Ineffabilis Deus*, Piusa XII *Fulgens corona*, *Ad caeli Reginam*, *Munificentissimus Deus*; Leona XIII *Adiutricem Populi*, *Augustissimae Virginis Mariae*; Pawła VI *Marialis cultus*, Jana Pawła II *Redemptoris Mater*, *Mulieris dignitatem*, nauczanie Piusa V, Benedykta XVI, Franciszka, Kodeksu Prawa Kanonicznego i Mszału Rzymskiego.

Poza tym ks. Tomoń dokonał kwerendy w oparciu o akta personalne zgromadzone w Archiwum Kurii Diecezji Hamilton, zasoby Biblioteki Biskupa Farrella, zasoby internetowe, opracowania i broszury z własnych zbiorów.

Literatura pomocnicza odnosi się do tekstów obecnych w kaznodziejskiej spuściźnie biskupa Ustrzyckiego, obejmujących zakres tematów od antropologii do poezji (s. 17).

Bibliografia zawiera literaturę źródłową którą stanowią homilie biskupa Ustrzyckiego; źródła pomocnicze, do których Autor zaliczył Pismo Święte (!), dokumenty Soboru Watykańskiego II, nauczanie papieży oraz inne dokumenty i księgi kościelne; literaturę przedmiotu podstawową (dotyczącą osoby biskupa Ustrzyckiego) i pomocniczą (opracowania naukowe i nienaukowe). Jednak w opracowaniach „nienaukowych” znalazły się dzieła ściśle teologiczne takich autorów jak J. Danielou, F. Drączkowski, A. Dziuba, R. Guardini, S. Kowalczyk, J. Krasieński, W. Lewiński, F. Nocke, K. Parzych-Blakiewicz, J. Pieper, J. Ratzinger, M. Rusecki, M. Sheeben (Scheeben!), P. Warchoń i T. White.

Jeśli chodzi o metodę pracy, Autor wskazuje na metodę analizy krytycznej maszynopisów biskupa Ustrzyckiego oraz metodę historyczną i porównawczą (s. 18).

3. Formalna strona pracy doktorskiej

W stosunku do pierwszej wersji praca została poszerzona o niemal dwadzieścia stron (336 stron wobec 357 obecnie). Autor podkreślił we Wstępie, że samodzielnie dokonał tłumaczeń na język polski tekstów materiałów źródłowych (s. 16). Jest to z pewnością wielki walor pracy i świadczy o pracowitości ks. R. Tomonia, jednak skutkuje to pewną ilością błędów stylistycznych, gramatycznych a niekiedy również niejasnością terminów teologicznych. Przykładem tego mogą być następujące sformułowania:

s. 12: bp Ustrzycki poprzez święcenia biskupie otrzymał „powołanie do pełnego udziału w kapłaństwie i boskości Jezusa”.

s. 16: ustalenie ... zróżnicowanego licznika społeczno – kulturalnego”.

s. 18: „Wreszcie tak przedstawione wyobrażenie pobożności maryjnej przyczyni się do twórczego asumptu cnotliwego życia w Bogu, zarówno w wymiarze społecznym, jak i personalnym każdego człowieka”.

s. 21: „Należy pamiętać, iż Sobór Watykański II, używając majestatycznych słów, ukazuje rolę Maryi w planie Boga”.

s. 94: „Uczeń Chrystusa nie może być tylko zaangażowany, on musi być całkowicie zobowiązany”.

- s. 112: św. Maksymilian Maria Kolbe „miał pełną miłości obsesję kultu Maryi”.
- s. 141: „Dzisiaj nie jest wesołe święto, ale wesoły dzień święty” (o Bożym Narodzeniu).
- s. 148: „można zauważyć pewną edukacyjność”.
- s. 155-156: „Franciszkański teolog, John Scotus który przedstawił ideę «przedokupienia»...”.
- s. 213: „celibat jest wyrazem ekskluzywnego związania się z wolą Ojca na wzór Jezusa”.
- s. 223: „Bycie świadomą kooperantką wszystkich łask Boga dla nas”.
- s. 265: „(...) natomiast godność Matki Boga honorują, ale nieprzesadnie”.
- s. 298: „Dlatego też w pierwszym rozdziale szczegółowo została przedstawiona niekonwencjonalna oryginalność formy osobowej cnót teologalnych w życiu i posłudze zbawczej Niepokalanej.
- s. 279: „(...) zagadnienie świętości wynikające z naśladowania cnotliwego życia Maryi”.
- s. 299: „Niepokalana stała się cnotliwą mentorką religijności...”.

W przypisach Autor stosuje zapis majuskułą, często wytluszcza i podkreśla tytuły homilii biskupa Ustrzyckiego. Cytując kanadyjskiego biskupa ks. Tomoń stosuje w tekście zarówno cudzysłów jak i kursywę.

4. Treść pracy doktorskiej

Ks. Tomoń mariologię biskupa Ustrzyckiego ukazał w trzech rozdziałach. W pierwszym Maryja jest opisana jako Dziewica słuchająca Boga i modlącą się do Niego, doskonale realizująca cnoty teologalne i kardynalne. W drugim rozdziale akcent pada na Jej Niepokalane Poczęcie i niepokalane macierzyństwo względem wierzących w Chrystusa. W trzecim Maryja jest ukazana w chwale jako Wniebowzięta, ale zarazem obecna w życiu i pobożności ludu Bożego.

Rozdział pierwszy pt. *Dziewica słuchająca i modląca się* (s. 20-106) składa się z dwóch paragrafów. We wprowadzeniu ks. Tomoń podkreśla, że według biskupa Ustrzyckiego Niepokalana jest wzorem tworzenia relacji osobowej z Chrystusem poprzez realizację cnót teologalnych. Maryja uczy nas ciszy, która jest warunkiem usłyszenia Boga na modlitwie (s. 20). Nagle Autor przechodzi od zachęcania młodzieży do modlitwy do wdzięczności za dar kapłaństwa (s. 21). Wiary, nadziei i miłości powinna uczyć m.in. szkoła katolicka, ale również udział w życiu sakramentalnym (s. 21). Niejasne jest przejście, którego Autor dokonał od Maryi jako wzoru słuchania Boga i modlitwy do wzoru cnót teologalnych.

W pierwszym paragrafie, zatytułowanym *Personalna oryginalność wymiaru cnót teologicznych w postawie Dziewicy* Autor dysertacji pisze o niepokoju, jaki wyrażał biskup Ustrzycki wobec błędnych poglądów księży i sióstr zakonnych na temat Maryi, pozornie w oparciu o nauczanie Soboru Watykańskiego II. Tymczasem Maryja, dzięki pełni łaski, rozwinęła w najwyższym stopniu cnoty wiary, nadziei i miłości, w czym powinniśmy Ją naśladować na mocy sakramentu chrztu świętego (s. 24-25).

Biskup Ustrzycki wygłaszał homilie i katechezy do różnych grup: w parafiach, szkołach katolickich, do kobiet, Rycerzy Kolumba, w różnych okresach roku liturgicznego. W oparciu o to nauczanie ks. Tomoń ukazuje cnotę wiary w życiu Maryi i w naszym. Postawa Maryi uczy nas współpracy z łaską Bożą i otwartości na Ducha Świętego (s. 28-29). Dla wzrostu wiary konieczna jest modlitwa, której wzorem jest Maryja (s. 30). Biskup z Hamilton podkreśla w swoich kazaniach wiarę Maryi, która przynosi owoce w postaci dobrych uczynków (s. 32). Wiara Maryi była rozumna i wolna, podobnie powinno być w naszym życiu (s. 32-38). Wiara Maryi została wypróbowana w cierpieniach związanych z życiem Świętej Rodziny i misją Jezusa Chrystusa (s. 41-42). Również nam wiara w Jezusa pozwala zrozumieć krzyże obecne w naszym życiu, ale również otwiera nas na zmartwychwstanie, podkreślał biskup Ustrzycki (s. 42-44). Chrześcijanin powinien naśladować wiarę Maryi, która wyrażała ją w dobrych uczynkach pełnionych w codzienności, tak jak się to przejawiało w życiu świętych (s. 45-46). Dziewica Maryja, uczył biskup z Hamilton, przygotowuje nas do nowej ewangelizacji, do dawania świadectwa o Jezusie (s. 48). Wiara, podkreśla biskup za kard. Mindszentym, powinna być wspierana przez parafię, szkołę i rodzinę. Zwłaszcza rodzina jako „domowy kościół” ma za zadanie wychowywać do wiary (s. 50-51).

Cnota nadziei w życiu Maryi wyraża się w pragnieniu życia wiecznego i w realizacji Ośmiu Błogosławieństw, szczególnie zaś ubóstwa. Ks. Tomoń wskazuje na wartość celebrowania świąt maryjnych które rozbudzają w nas nadzieję i zaufanie do Boga, na przykład Światowy Dzień Chorego we wspomnienie Matki Bożej z Lourdes (s. 52-59). Biskup Ustrzycki podkreśla, że ostatecznie to sam Jezus Chrystus jest naszą nadzieją, do której prowadzi nas Maryja (s. 59-60).

Opisując cnotę miłości w nauczaniu kanadyjskiego sufragana Doktorant podkreśla, że Maryja miłuje Boga, bliźniego i siebie samą dzięki darowi Ducha Świętego, który jest Duchem miłości. Miłość Maryi jest praktyczna, ukryta, zjednoczona z krzyżem Syna. Biskup Ustrzycki często podkreśla, że Maryja jest wzorem dla kobiet w ich powołaniu do „leczenia zranionego człowieka w świecie” (s. 61-65). Miłość do Boga wyraża się w zachowywaniu przykazań Dekalogu, które mówią o miłości do Boga i do bliźniego. Kościół jest miejscem

uczenia się miłości. Przejawem miłości jest powołanie do kapłaństwa i życia konsekrowanego w ubóstwie, czystości i posłuszeństwie, których wzorem jest Maryja. Przemawiając do sióstr zakonnych biskup Ustrzycki wskazał na ich życie jako znak sprzeciwu wobec postawy hedonistycznej (s. 66-68). Kanadyjski biskup podkreśla, że również chrześcijanie powinni kochać Maryję, która kocha nas jak siostra i „przez swą miłość brała udział w odkupieńczej misji Jezusa” (s. 74).

Paragraf drugi nosi tytuł *Naturalna uniwersalność modelu cnót kardynalnych w życiu Maryi*. Biskup Ustrzycki w swoim nauczaniu wskazuje na posiadanie przez Maryję w najwyższym stopniu cnót roztropności, sprawiedliwości, umiarkowania i męstwa. Cnoty te są dziś warunkiem powodzenia nowej ewangelizacji (s. 76).

Wskazując na cnotę roztropności w życiu Maryi ks. Tomoń za biskupem Ustrzyckim podkreśla Jej współdziałanie ze Stwórcą. Uznanie Boga jako Stwórcy broni nas zarówno przed nieuznawaniem człowieka za stworzonego na obraz Boga jak i przed traktowaniem go jako twórcę świata. Maryja jest wzorem roztropności opartej na nauczaniu Pisma Świętego. Przejawem roztropności ze strony wierzących jest uznawanie pośrednictwa Maryi w naszej drodze do Boga. Biskup wskazuje na wyzwanie, które dla wiary stanowi współczesna antykultura i proponuje prosić o pomoc Maryję, ale zawsze w Kościele, przez Kościół i jego sakramenty. W części poświęconej „herezji dobroczynności” Autor dysertacji przypomina nauczanie biskupa z Hamilton, w którym ten krytykuje współczesną „roztropność” która wyraża się w jednakowym traktowaniu wszystkich religii, akceptacji eutanazji i aborcji. Równie niebezpieczna jest ideologia zagrażająca rodzinie poprzez podważanie prawdy, że jest to związek mężczyzny i kobiety i ich dzieci (s. 76-85).

Następnie ks. Tomoń omawia cnotę sprawiedliwości w życiu Maryi w świetle nauczania kanadyjskiego biskupa, który podkreśla Jej miłość do ludzi i postawę służby, czego wyrazem jest hymn *Magnificat*. „Uniwersalna oryginalność” Maryji polega na utożsamieniu się z naszymi cierpieniami i radościami. Dla współczesnych kobiet Maryja jest wzorem powołania do życia w dziewictwie i życiu małżeńskim. Biskup wskazuje również na współczesne zagrożenia sprawiedliwości bez Boga. Staje w obronie życia dzieci nienarodzonych i za Janem Pawłem II wzywa do budowania „cywilizacji miłości”. Tym, co dziś zagraża chrześcijanom, to sprowadzenie ich wiary do poziomu czysto ludzkiej mądrości, „do pewnego rodzaju pseudonauki o dobrobycie” i niesienia ludziom pomocy materialnej. Tymczasem biskup nie waha się przypomnieć, że piekło istnieje i że nie wszyscy będą zbawieni, jak o tym mówiła Maryja w Fatimie (s. 85-92).

Trzecia cnota kardynalna, cnota męstwa, w życiu Maryi przejawia się w wytrwałości w trudnościach życiowych, harcie ducha, przezwyciężeniu lęku przed śmiercią i gotowości do wyrzeczenia i ofiary. Biskup Ustrzycki wskazuje, że również chrześcijanie powinni w tym względzie naśladować swoją Matkę. Męstwo Maryi w pokonywaniu cierpienia uczy nas pokonywać własne trudności, ufać Bogu w chorobie i w prześladowaniach z powodu wiary, znosić cierpliwie przeciwności życia. Dziś bardzo potrzeba cnoty męstwa by być odważnymi katolikami, nie tylko w kościele, ale i w świecie, podkreślał biskup Ustrzycki. Należy przywoływać wstawiennictwa świętych męczenników kanadyjskich prosząc ich o ducha męstwa w wyznawaniu wiary (s. 92-101).

Maryja jest również wzorem cnoty umiarkowania, która wyraża się w codziennej świętości, pokorze i skromności. Dziś świat potrzebuje tego przykładu skromności i łagodności wobec zdobyczy techniki i całej współczesnej kultury. Maryja przypomina każdemu człowiekowi, że jest pielgrzymem do domu Ojca. Jest Ona wzorem prostych gestów takich jak modlitwa, wiara, troska o innych, zwłaszcza najsłabszych i prześladowanych (s. 102-106).

Rozdział drugi pt. *Niepokalane Poczęcie* podobnie jak poprzedni składa się z dwóch paragrafów. Pierwszy nosi tytuł *Osobowy model Niepokalanej w wolności wyboru*. Biskup Ustrzycki podkreśla świętość Maryi, która była zachowana od grzechu pierworodnego (s. 107-108). Biskup zwraca uwagę na konieczność kultu maryjnego a jednocześnie na jego osłabienie po Soborze Watykańskim II. Maryja jest wzorem dla kobiet, które są „źródłem życia fizycznego, moralnego i duchowego” (s. 109). W swoich homiliach biskup nawiązuje do objawień Maryi w Lourdes i wyjaśnia Niepokalane Poczęcie Maryi w duchu św. Maksymiliana Kolbe (s. 110-113). Następnie ukazuje owoce wolności Maryi od grzechu pierworodnego w wydarzeniach Zwiastowania, Nawiedzenia św. Elżbiety i dziewiczych narodzin Zbawiciela w Betlejem, w których wyraźnie widać pokorę i współpracę Maryi z łaską Bożą (s. 113-120). Maryja jest Nową Ewą, podkreśla kanadyjski biskup, a jednocześnie jest Ona wzorem pokory, czyli oddawania chwały Bogu za dary, których posiadania jest świadoma. Uczy nas, jak pełnić wolę Bożą i stawać się uczniem Chrystusa poprzez służenie innym oraz w jaki sposób przygotować swoje serce, by mógł się w nim począć Jezus i byśmy mogli Go zrodzić w sobie i w innych przez przykład żywej wiary (s. 121-130).

Od Maryi jako Służebnicy Doktorant przechodzi do ukazania Jej jako *Nieskazitelnej Matki*, w której wolność od grzechu wyraża się w macierzyństwie. Biskup Ustrzycki wiele razy w swoim przepowiadaniu wskazuje również na św. Józefa jako wzór ojca i męża, zauważa ks. Tomoń (s. 130-136). Maryja jest dla wierzących najlepszą mentorką, nauczycielką. Ona

prowadzi nas do Chrystusa, ale i Chrystus prowadzi nas do Maryi. Doktorant, podobnie chętnie przytacza myśl biskup z Hamilton, że „lono Najświętszej Dziewicy pozostaje zawsze płodne” co wskazuje również na wartość macierzyństwa jako takiego. Kanadyjski biskup bardzo często w swoim przepowiadaniu wskazywał na znaczenie rodziców dla edukacji dzieci a zwłaszcza roli matki we współczesnym świecie. Konieczna jest obrona życia nienarodzonych dzieci przed aborcją, ale również osób chorych i starych przed eutanazją. Podkreśla, że również niekatolicy, w domyśle protestanci, powinni uznać rolę Maryi w ekonomii zbawienia, ponieważ wynika ona z Pisma Świętego. Ukazuje Jana Pawła II jako wzór pobożności maryjnej a samą Maryję jako wzór ewangelizacji. Jeśli Maryja jest Matką Kościoła, to św. Józefa należy uznać za jego duchowego Ojca (s. 137-149).

Paragraf drugi nosi tytuł *Naturalny porządek solidarności Niepokalanej z potrzebującymi zbawienia*. Autor dysertacji ukazuje w nim Maryję jako jedną z nas, która potrafi współczuć z cierpiącymi i okazywać solidarność, zwłaszcza z kobietami. Za biskupem Ustrzyckim pisze on o „egzystencjalnej normalności” Maryi, która była kobietą, Żydówką, żoną, matką i sąsiadką (s. 157-158). Jak każda kobieta przeżywała radość i cierpienie i przeżywała swoją świętość w codzienności. Maryja dając nam Jezusa przynosi nam radość. Maryja – Matka uświadamia nam, że upadek cywilizacji związany jest z upadkiem godności macierzyństwa. Maryja była do nas podobna we wszystkim, oprócz grzechu, podkreśla biskup z Hamilton, parafrazując słowa Hbr 4,15 o Chrystusie: „doświadczonego we wszystkim na nasze podobieństwo, z wyjątkiem grzechu”. Chrystus przyjął od Maryi ludzką naturę, uświęcając każdy jej aspekt, poczynając od poczęcia, wskazując w ten sposób na świętość ludzkiego życia. Maryja jest obecna w trzech najważniejszych momentach naszego odkupienia: Wcielenie, Misterium Paschalne i Zesłanie Ducha Świętego (s. 159-177). W ostatniej części drugiego rozdziału Doktorant ukazuje Maryję solidarną z ludźmi cierpiącymi, przede wszystkim z kobietami, które uczą postawy wrażliwości na potrzeby innych ludzi. Szczególnie aktywnie należy budować w społeczeństwie szacunek dla życia zagrożonego aborcją. Biskup Ustrzycki zwraca uwagę na znaczenie katolickiej edukacji młodzieży i roli nauczycieli ze szkół katolickich w procesie wychowania. Konieczna jest obrona rodziny. Maryja i Józef bronią nas przed postawą konsumpcjonizmu i hedonizmu (s. 178-194).

Rozdział trzeci zatytułowany *Udział Wniebowziętej Matki i Królowej w dziele Odkupiciela* składa się tak jak poprzednie, z dwóch paragrafów. Pierwszy z nich nosi tytuł *Macierzyński wymiar pośrednictwa Bogarodzicy*. Doktorant po raz kolejny przypomina, jak ważne w przepowiadaniu biskupa Ustrzyckiego było podkreślanie konieczności kształtowania pobożności maryjnej w świetle nauczania Soboru Watykańskiego II (s. 196). Kanadyjski

hierarcha uczył, że fizyczne poczęcie Jezusa z Dziewicy było zaczynem duchowego poczęcia Chrystusa w nas wierzących (s. 198). Dziewiczy poród Jezusa odbył się bez bóleści, Jezus przeszedł przez Jej łono jak promień światła przez szybę, ale Maryja cierpiała stojąc pod krzyżem (s. 202). Obecnie pełni swoją macierzyńską rolę w Kościele i uczy nas, że krewnymi Jezusa (por. Łk 8,21) stajemy się, słuchając Słowa Bożego i wypełniając je, tak jak to czyniła Niepokalana (s. 203). Jest Ona również z woli Jezusa naszą duchową Matką (s. 205). Maryja współpracowała z woli Boga ze swoim Synem w dziele naszego zbawienia (s. 207-208). Dzięki temu, że jest Córką Ojca, Matką Syna i Oblubienicą Ducha Świętego, Maryja jest również Współodkupicielką i Współpośredniczką łask (s. 210). Biskup wskazuje na wartość i konieczność pobożności maryjnej w życiu osób konsekrowanych, kapłanów i biskupów (s. 213-214). Ubolewa, że w dialogach i innych spotkaniach ekumenicznych z protestantami Maryja jest niemal nieobecna (s. 215-216). Z woli Chrystusa Jego łaski przychodzą do nas przez Maryję (s. 219-220). Jest Ona piękna, ponieważ jest pełna łaski, jest dziewiczą ziemią, z której powstał Nowy Adam – Chrystus i która rodzi nas we chrzcie do nowego życia (s. 225).

Drugi i ostatni paragraf trzeciego rozdziału nosi tytuł *Nowość formy Maryi w poświęceniu się Bogu*. Wniebowzięcie Maryi jest konsekwencją Jej Niepokalanego Poczęcia i współpracy z Bogiem w czasie Jej ziemskiego życia. To także gwarancja naszego wzięcia do nieba (s. 226-227). Maryja pomaga kobietom odkryć ich własną wartość, bez konieczności kopiowania mężczyzn oraz ich własne miejsce w planie Boga, dlatego jest Ona ich najlepszą mentorką, umacnia je w ich powołaniu do małżeństwa i macierzyństwa (s. 235-236). Tak jak do Boga możemy przyjść tylko przez Jezusa, tak do Jezusa prawie nikt nie może przyjść, jak tylko przez Maryję, podkreśla biskup Ustrzycki. Również kapłani potrzebują Maryi obecnej podczas Eucharystii (s. 241-243). Ważna jest modlitwa różańcowa, do której zachęca sama Maryja w objawieniach i papieże (s. 249-255). Kult maryjny prowadzi nas do oddawania czci Trójcy Świętej (s. 257-258). Kaznodzieja z Hamilton wskazuje na konieczność rozwoju kultu Maryi w Kościele i przekazania pobożności maryjnej dzieciom przez rodziców (s. 265). Podkreśla również wartość obchodzenia świąt maryjnych w ciągu roku liturgicznego (s. 272-281). Dla pobożności maryjnej ważne są również takie okresy w roku liturgicznym jak Adwent, Wielki Post i Wielkanoc (s. 281-285). Biskup nauczał o znaczeniu sakramentów i formacji liturgicznej, posługi kapłańskiej, modlitwy za zmarłych, Mszy św., komunii św. i adoracji Najświętszego Sakramentu (s. 285-290). Wobec zarzutów ze strony protestantów podkreśla prawomocność kultu maryjnego (s. 293). W ostatnim podpunkcie, antropologicznym, biskup Ustrzycki przypomina, że Maryja jest Matką i wzorem macierzyństwa dla kobiet (s. 296-297).

W Zakończeniu ks. Tomoń raz jeszcze przypomniał, że celem pracy „było zbadanie nauczania hamiltonskiego kaznodziei o wzorze świętości opartym na pobożności maryjnej”. Wyniki swoich poszukiwań zawarł w trzech rozdziałach dysertacji (s. 298). Odniesienie do Maryi jest szczególnie istotne dla katolików żyjących w Kanadzie, zagrożonych mentalnością „cywilizacji śmierci”. Myśl mariologiczna biskupa obecna w jego kaznodziejstwie nie ma charakteru systematycznego traktatu teologicznego, dlatego „czasem jawi się jako nie do końca spójna i kompletna” (s. 299). To, co można powiedzieć z pewnością o jego nauczaniu ukazanym w pracy doktorskiej, to wierne a zarazem kreatywne realizowanie zasad mariologii sformułowanych przez papieża Pawła VI, zwłaszcza w adhortacji *Marialis cultus*. Biskup Ustrzycki starał się ukazać wiernym z diecezji Hamilton, że oddanie się Niepokalanej pomoże im przezwyciężyć wiele współczesnych zagrożeń. Doktorant podkreśla, że mariologiczne nauczanie kanadyjskiego biskupa ma również charakter trynitarny, chrystologiczny, eklezjologiczny, biblijny, ekumeniczny i antropologiczny. Jeszcze raz podkreślił wysiłek włożony w tłumaczenie tekstów z języka angielskiego na język polski, co mogło wiązać się z problemami interpretacyjnymi i filologiczno-teologicznymi.

Doktorant stwierdza, że przepowiadanie biskupa Matthew’a Francisa Ustrzyckiego pomogło wiernym z diecezji Hamilton na nowo zachwycić się ideałem świętości zrealizowanym w osobie Maryi, docenić nauczanie Kościoła i włączyć się w propagowanie „cywilizacji miłości” (s. 300).

5. Ocena pracy doktorskiej

Ks. Rafał Tomoń ukazał nauczanie mariologiczne w przepowiadaniu biskupa *Matthew’a Francisa Ustrzyckiego* w kontekście religijnym i kulturowym Kanady, który charakteryzował się trudnościami związanymi z właściwą recepcją nauczania Soboru Watykańskiego II na temat Maryi i przemianami w społeczeństwie kanadyjskim które prowadziły do akceptacji aborcji, eutanazji, redefinicji małżeństwa, czyli tego, co św. Jan Paweł II określił mianem „cywilizacji śmierci”. W ciągu 22 lat pełnienia posługi biskupa pomocniczego diecezji Hamilton M.F. Ustrzycki, którego mottem biskupim były słowa *Consecratus Domino per Mariam*, starał się ukazać Maryję jako wzór do naśladowania różnym grupom wiernych, z którymi się spotykał: kobietom, mężczyznom, rodzinom, uczniom i nauczycielom szkół katolickich.

Ks. Tomoń wielokrotnie przytaczał zachęty kanadyjskiego biskupa do wierności mariologii katolickiej, zwłaszcza zawartej w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, adhortacji

Marialis cultus Pawła VI i jego następców, szczególnie Jana Pawła II. Sufragan diecezji Hamilton w swoim przepowiadaniu podkreślał Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny, Jej Dziewictwo, Boże macierzyństwo i Wniebowzięcie, Jej rolę Współodkupicielki i Pośredniczki wszelkich łask.

Doktorant wydobyl również z nauczania biskupa wyraźne wskazówki praktyczne dla życia chrześcijańskiego wynikające z czci dla Maryi, takie jak naśladowanie Jej cnót teologalnych i kardynalnych (rozdział I), otwartość na potrzebujących, postawa służby Bogu i ludziom, bycie wzorem dla wyznawców Chrystusa, zwłaszcza kobiet (rozdział II i III). W recenzowanej dysertacji często pojawia się troska biskupa o religijne, a zwłaszcza maryjne, wychowanie dzieci i młodzieży przez rodziców i szkoły katolickie. Pomocą w tym procesie jest również przeżywanie roku kościelnego wraz z Maryją, różaniec i inne nabożeństwa maryjne. W każdym rozdziale pojawia się temat wzoru, jakim powinna się stać Maryja dla współczesnych kobiet, by uchronić je przed fałszywym feminizmem i pomóc im zachować tożsamość macierzyńską charakterystyczną dla każdej kobiety. Biskup Ustrzycki zauważał, że w dialogu ekumenicznym z protestantami za mało mówi się o Maryi. Podkreślał również, że katolicy słusznie oddają cześć Maryi, okazując bowiem w ten sposób posłuszeństwo Jej Synowi. W dysertacji Maryja nie występuje sama, ale zawsze wskazuje na Trójcę Świętą: jest Ona Córką Ojca, Matką Jezusa Chrystusa i Oblubienicą Ducha Świętego. Biskup z Hamilton postrzegał Maryję w ramach Świętej Rodziny: jest Ona małżonką św. Józefa i Matką Zbawiciela. Maryja Wniebowzięta jest obecna w Kościele, zwłaszcza we Mszy św., w czasie której jest wspominana wraz z św. Józefem.

Można powiedzieć, że dwa główne cele, które Autor dysertacji sobie postawił, a zatem ukazanie, w oparciu o nauczanie, biskupa Ustrzyckiego, pobożności maryjnej jako drogi prowadzącej do świętości w życiu codziennym i wskazanie zagrożeń na drodze do naśladowania Maryi spowodowanych przemianami w Kościele i w społeczeństwie, zostały osiągnięte.

Należy docenić wysiłek włożony przez Doktoranta w zbadanie kaznodziejskiej spuścizny biskupa Matthew'a Francisa Ustrzyckiego, którego przepowiadanie świadczy o jego wielkim zaangażowaniu i odwadze głoszenia Ewangelii w społeczeństwie w dużym stopniu opanowanym przez mentalność relatywistyczną. Z pewnością może on stać się przykładem głoszenia nauki Kościoła również w Polsce, dlatego warto byłoby opublikować w języku polskim przynajmniej niektóre z jego homilii i konferencji.

Nawiązując do zagadnień poruszanych w recenzowanej pracy chciałbym zadać Doktorantowi trzy pytania:

- 1) Które aspekty nauczania mariologicznego Urzędu Nauczycielskiego Kościoła po Soborze Watykańskim II biskup M.F. Ustrzycki uważał za najbardziej pomijane w życiu i pobożności katolików kanadyjskich?
- 2) Jaki wpływ na postrzeganie osoby Maryi wśród katolików kanadyjskich miał pontyfikat św. Jana Pawła II?
- 3) W Zakończeniu dysertacji Doktorant stwierdza, że Doktorant stwierdza, że przepowiadanie biskupa Matthew'a Francisa Ustrzyckiego pomogło wiernym z diecezji Hamilton na nowo zachwycić się ideałem świętości zrealizowanym w osobie Maryi, docenić nauczanie Kościoła i włączyć się w propagowanie „cywilizacji miłości”. Czy istnieją jakieś przykłady potwierdzające to zdanie?

6. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. Rafała Tomonia pt. *Uniwersalna oryginalność wzoru Maryi w poświęceniu się Bogu w świetle nauczania księdza biskupa Matthew'a Francisa Ustrzyckiego* mimo wskazanych braków spełnia wymogi ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku, art. 13 (Dz.U. nr 65, poz. 595) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 września 2016 roku, art. 6, p. 4 (Dz.U. poz.1586). Wniosuję zatem do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o kontynuowanie postępowania w sprawie nadania ks. Rafałowi Tomoniowi stopnia naukowego doktora nauk teologicznych.

Koszalin, 14.06.2023 r.

ks. prof. dr hab. Janusz Bujak

